

Olaf Stæhr-Nielsens keramikrelief

"Videnskabernes Træ"

I billedhuggeren Olaf Stæhr-Nielsens relief indgår symboler for Aarhus Universitets oprindelige fem fakulteter - Humaniora, Sundhedsvidenskab, Samfundsvidenskab, Teologi og Naturvidenskab. Hvad angår Samfundsvidenskab dog således, at hvert fagområde - Økonomi, Jura, Statskundskab og Psykologi - har sit eget symbol på træet. Relieffet måler 372x348 cm. Fusionerne anno 2007 afspejles endnu ikke i relieffet.

Foto Universitetshistorisk Udvalg 26. juli 2006. Se hele optagelsen.

Relieffets forhistorie (seglet)

Universitetets segl er udformet af arkitekt Gudmund Holme, der i 1934 vandt en konkurrence udskrevet af Det kongelige Akademi for de skønne Kunster. Universitetet havde udbedt sig, at symbolet udformedes med tanke på universitetets tilknytning til byen Århus. Afbildningen af delfinen i forbindelse med et anker eller et skib er et anerkendt symbol i kristen kunst. Delfinen - dette symbol på hurtighed, styrke og intelligens - bar de døde sjæle til en anden verden. Delfinen optræder også på de ældste græske mønter.

Seglets tekst "Solidum petit in profundis" - søger i dybet den faste grund - menes at være forfattet af professor, dr.phil. Franz Blatt, som i 1934 var formand for det af Lærerforsamlingen nedsatte segludvalg. Inspirationerne hertil kan meget vel have været (1) inskriptionen over portalen til Københavns Universitets hovedbygning fra 1836, hvor en ørn "skuers mod det himmelske lys" - Coelestem Adspicit Lucem - og (2) den italienske bogtrykker Aldus Manutius' bomærke fra 1502, hvor en enkelt delfin snor sig om et anker.

Keramikrelieffet er udformet i forbindelse med udsmykningen af Aarhus Universitets hovedbygning, der blev indviet i efteråret 1946. På baggrund af en bevilling fra Ny Carlsbergfondet blev billedhuggeren Olaf Stæhr-Nielsen (1896-1969) engageret til opgaven med at udforme relieffet. Dette har form af et "Videnskabernes Træ" med symboler for hvert fakultet "hængende i grenene". De samfundsvidenskabelige hovedområder har hver sit symbol. Symbolerne er udformet efter samråd mellem universitetet og kunstnerne (Stæhr-Nielsen og - efter dennes død - Knud Nellemose). Den oprindelige udformning af relieffet - med symboler for Humaniora, Sundhedsvidenskab, Økonomi, Jura og Teologi - var færdig i 1949.

Årstallene i overskriftsparenteserne herunder angiver tidspunktet for fakulteternes og fagområdernes oprettelse. Om fakulteternes historie kan der læses [her](#).

Humaniora (1928)

En fakkel med inskriptionen "Lampade Vital" - livets fakkel. Ophavsmanden menes at være Franz Blatt. Den romerske digter Lucretius' læredigt "De rerum natura" - hvordan verden er indrettet - fra ca. 60 f.Kr. indeholder følgende linjer i 2. bog, vers 77-79: "Slægter tager til, og slægter tager af; i et kort løb veksler de levende væsners kuld, og ligesom væddeløbere rækker de livets fakkel videre".

Sundhedsvidenskab (1933)

En stav med grønne blade og en snog. Ingen inskription. Symbolet kan dateres tilbage til ca. 470 f.Kr. - den tid, hvor den græske læge Hippokrates levede. Lægeguden Æskulaps stav med de friske skud symboliserer sundhed. Snogen eller slangen kan i denne forbindelse være en henvisning til, at lægerne på Hippokrates' tid lod de syge overnatte i såkaldte ormegårde for at sygdommene derved skulle blive overført til dyrene.

Samfundsvidenskab (1936)

Det Samfundsvidenskabelige Fakultet har ikke noget overordnet symbol i relieffet; derimod findes fire symboler repræsenterende hver af fakultetets fagområder. En medvirkende årsag hertil har givet været, at "Det økonomiske og juridiske Fakultet", der blev oprettet i 1936, på trods af navnet ofte i praksis opfattedes som to fakulteter. I sin bog *Aarhus Universitet 1928-1953* (1953) taler Andreas Blinkenberg således om "det økonomiske fakultet" og "det juridiske fakultet" (f.eks. s.45) - mens han andre steder i bogen anvender ordet "fakultetet" om enheden af de to fagområder (f.eks. s.87). Da Det rets- og statsvidenskabelige Fakultet ved Københavns Universitet i 1936 ønskede tillykke med "Det økonomiske Fakultet" ved "Universitetet, Aarhus", så man helt bort fra juraens samtidige etablering; se lykønskningen. På baggrund af den rådende opfattelse har man da valgt at få Økonomi og Jura repræsenteret ved hver sit symbol, da relieffet skulle udformes i anden del af 1940'erne. Man var så nødt til, da Statskundskab og Psykologi senere blev etableret ved fakultetet, at fortsætte ad den vej, man allerede havde betrådt. (Kort efter tilkomsten af Psykologi i 1968 ændredes navnet til Det Samfundsvidenskabelige Fakultet).

Det bør i øvrigt erindres, at ordet "fakultet" i forbindelse med et universitet har/har haft to betydninger. *Ordbog over Det Danske Sprog* meddeler således følgende: "(egl.: fuldmagt til offentlig lærervirksomhed) en af de afdelinger, hvori et universitet efter de forsk. videnskabsomraader er inddelt; ogs. om den kreds af universitetslærere, der normalt hører til en saadan afdeling". (Kilde: <http://ordnet.dk/ods/>)).

Økonomi (1936)

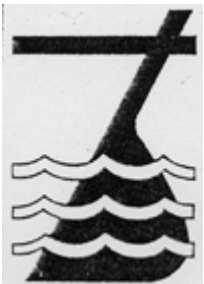
En hammer, to kornaks, to fisk og en muslingeskal. Ingen inskription. Symboliserer hovederhvervene i Danmark: Industri, landbrug og fiskeri. Efter sigende skulle udformningen være inspireret af 1920'ernes tanker om at oprette et "erhvervsfakultet" ved universitetet.

Jura (1936)

Den romerske gudinde fru Justitias attributter: Sværdet og vægten - og nederst lodder til vægten. Et anerkendt symbol for retfærdighed. Ingen inskription.

Statskundskab (1959)

Et skibsrør i vand, der symboliserer statens styring eller statsmagten. Ingen inskription. Symbolet er udført af billedhuggeren Knud Nellemose i 1979 efter Olaf Stæhr-Nielsens død. Ideen er udformet efter forhandlinger med et udvalg nedsat af Institut for Statskundskab, og det er tegnet af grafikeren Svend Siune. De tre bølgestreger refererer formentlig til Aarhus Universitets oprindelige segl, hvor vandoverfladen så at sige var intakt frem til seglets fjerde udgave 1997 - se seglet.

Psykologi (1968)

Det græske bogstav Psi er et internationalt anerkendt symbol for faget. Det er udformet af Knud Nellemose i 1979.

Teologi (1942)

En flyvende due med en stjerne foroven. Inskription: alfa og omega - som er det første og det sidste bogstav i det græske alfabet. Det hentyder til et sted i Det Ny testamente: "Jeg er alfa og omega, siger Gud Herren", se Johannes' Åbenbaring, kap. 1, vers 8, jf. kap. 21, vers 6. Duen har fra oldtiden symboliseret renhed og fred. I den kristne tro symboliserer duen Helligånden, mens stjernen associerer til ledestjernen over Bethlehem.

Naturvidenskab (1954)

En grøn løve, der søger at opsluge solen. Ingen inskription. Motivet er udført af Olaf Stæhr-Nielsen i 1961 - efter forslag fra videnskabshistorikeren, professor, dr.phil. Olaf Pedersen. Dyrenes konge, der opsluger guldets (lig med solen) er et symbol, der blev anvendt i den middelalderlige alkymi: Kongevand opløser guld. Derfor: Når dyrenes konge opsluger solen, betyder det, at vi ser et væsen, som søger at tilegne sig naturen - som med andre ord hengiver sig til naturtilegnelse.

*

I Lise Bek, Lisbeth Mogensen og Johanne Petrie (red.): *Kunst i gule rammer*, Aarhus Universitetsforlag 1988, oplyses s.14 følgende om relieffet:

"Træet med fem fakultetssymboler blev udført i 1949, og denne del af relieffet er brændt på Den kongelige Porcelænsfabrik. Ved udbygningen af det samfundsvidenskabelige fakultet tilføjede kunstneren i 1961 et sjette symbol og forlængelsen af en gren. Knud Nellemose udførte i 1980 yderligere to symboler og forlængelsen af tre grene. [...] Ved disse tilføjelser ville Den kongelige Porcelænsfabrik ikke længere medvirke, hvorfor de måtte brændes under mere primitive forhold. Det oprindelige træ er derfor udført i polykromt ler, mens tilføjelserne er i glaseret ler."

"Videnskabernes Træ" er en eg - ligesom træerne i Universitetsparken, der blev anlagt efter planer udarbejdet af landskabsarkitekt C.Th. Sørensen, og som i dag regnes for Danmarks største egepark. (Foto Universitetshistorisk Udvalg).

Omtalerne herover af de enkelte symboler i "Videnskabernes Træ" er blevet til ved en udvidelse og opdatering af dele af et foreliggende arkivnotat, som for nogle årtier siden er blevet udarbejdet i anledning af en undersøgelse vedr. forekomst og karakter af udendørs kunst i Århus.

I daglig tale kaldes Videnskabernes Træ ofte henholdsvis Videnskabens Træ og Visdommens Træ.

